

BESLUT

2017-06-26

Dnr: 16/03430

SAKEN

Nyheter P4 Jämtland, 2016-12-07, kl. 06.30, 07.30 och 08.30, inslag om ett energibolag; fråga om opartiskhet och saklighet

BESLUT

Inslagen frias. Granskningsnämnden anser att de inte strider mot kraven på opartiskhet och saklighet.

INSLAGEN

Nyheter P4 Jämtland den 7 december 2017 kl. 06.30

Inslaget handlade om att ett kommunalt energibolag handlar med kärnkraftsel trots att ägarna är emot uranbrytning. I inslaget sades bland annat följande.

(Nyhetspresentatör) – Så ska det handla om, ska vi säga, strålande affärer. Åre, Östersund och Krokoms kommuner säger alla nej till uranbrytning men samtidigt så är de ägare av [energibolaget] som handlar med kärnkraftsel. [Personnamn] är miljöpartist i [energibolagets] styrelse. (Styrelseledamot) – Ja jag hade givetvis som miljöpartist önskat att vi inte hade det här avtalet och det avtalet kom till långt innan Miljöpartiet hade någon i [energibolagets] styrelse och det var under en annan tidsepok. (Reporter) – Avtalet går i korthet ut på att [energibolaget] sedan 1993 får köpa 0,96 procent av Forsmark kärnkraftverks produktion till självkostnadspris. El som man sen säljer till Nordpool för att sen kunna köpa tillbaka certifierad förnyelsebar energi som man sen säljer till marknadspris. På så sätt slipper [energibolaget] vidare hantering av den smutsigare kärnkraftselen. Avtalet har under många år varit en mycket bra affär för [energibolag] även om det i dagsläget inte är lika bra business. [Personnamn] igen. (Styrelseledamot) – Med de här elpriserna nu, jag kan inte gå in på detaljer, så är det inte jättebra affärer. Vi hade nog även affärsmässigt i det här läget varit betjänta av att inte ha det här avtalet. (Reporter) – Hur tror du väljarna uppfattar det här? (Styrelseledamot) – Nej jag kan förstå att det här kan uppfattas som svårt att förstå och samtidigt ska man ha klart för sig att [energibolaget] är en affärsverksamhet som måste drivas med affärsrättsliga grunder och avtal med ingång och så vidare och vi måste ju tänka oss för i framtiden nu vi som sitter i den här styrelsen att verkligen när vi går in och gör olika typer av avtal tänker framåt så att det håller i ett sådant här föränderligt energisystem. För det är enormt mycket förändringar på gång de närmaste tio femton åren i energisystemet och nu gäller det att tänka rätt så man är flexibel när man gör avtal och skapar överenskommelser.

Nyheter P4 Jämtland den 7 december 2017 kl. 07.30 och 08.30

Inslagen var i stort sett likalydande med det inslag som sändes kl. 06.30.

ANMÄLAN

Inslagen har anmälts av Sveriges Kärntekniska Sällskap som anser att Sveriges Radio (SR) tog ställning i en politiskt kontroversiell fråga, energifrågan, genom att ange att kärnkraftsel är smutsig utan att motivera påståendet eller korrekt belysa frågans komplexitet.

Vattenfall, som äger bland annat kärnkraftverket i Forsmark och ett flertal vatten- och vindkraftverk, har genomfört certifierade livscykelanalyser av sina anläggningar. I dessa har Vattenfall kommit fram till att vattenkraft avger cirka 10 gCO₂/kWh och vindkraft avger cirka 15 gCO₂/kWh. Motsvarande siffra för kärnkraften är 5 gCO₂/kWh. Dessa värden är beräknade enligt en internationellt vedertagen standard och är tredjepartsgranskade och alla koldioxidutsläpp från uranbrytning till slutförvar är medräknade för kärnkraften. Ur ett klimatperspektiv är således dessa kraftslag jämbördiga, med något lägre klimatpåverkan från kärnkraften och därför är kärnkraften inte smutsigare än förnybar elproduktion.

Det framgår heller inte om det är kärnavfallet som SR åsyftar. Om så är fallet hade det behövt belysas att det använda kärnbränslet tas om hand på ett ansvarsfullt sätt och att ett slutförvar, där avfallet hålls skilt från biosfären, är under utveckling där en ansökan för byggnation har lämnats till Strålsäkerhetsmyndigheten. Kärnkraftens avfall hålls alltså isolerat från mänskligheten, till skillnad från förbränningsbaserade kraftslag där avfallet släpps ut direkt i atmosfären. Att då kalla kärnkraften för smutsig är missvisande.

Anmälaren anser sammanfattningsvis att SR genom inslagen brustit mot kraven på opartiskhet och saklighet och yrkar därtill att SR ger möjlighet till beriktigande och genmäle.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

SR anser att inslagen överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet och anför i huvudsak följande.

Det kommunalägda energibolaget säljer förnybar energi enligt löftet till sina kunder. Syftet med inslaget var att informera lyssnarna om att bolaget slutit ett långvarigt avtal om el från kärnkraftverket Forsmark till självkostnadspris. El som energibolaget sedan säljer på elbörsen Nordpool. Därefter kan bolaget köpa tillbaka förnyelsebar energi som säljs till marknadspris.

Ordet ”smutsigare” åsyftar i sammanhanget avfallet av kärnkraften som genererar elen från Forsmark. Kärnkraftselen får ett avfall som är skadligt och giftigt och måste omhändertas på ett säkert sätt. Det förekommer inte vid sol-, vind- och vattenenergi. Detta gör kärnkraftselen ”smutsigare”. I ett kortare nyhetsinslag som det nu aktuella krävs att vissa förenklingar eller sammanfattningar görs. I det här fallet kan inte SR se att det skulle vara osakligt att sammanfatta på det sätt som skedde. Det torde vara tämligen känt bland lyssnarna att det är skillnad avseende miljöpåverkan när elen framställs via kärnkraft eller via förnybara källor. Det är också i kontexten en förklaring till att energibolaget avyttrar elen från kärnkraften för att kunna hålla löftet om ”förnybar energi” till kunderna.

I ett inslag får ägaren svara på kritiken i form av en intervju med en styrelseledamot från Miljöpartiet. I P4 Jämtlands morgonprogram kl. 07.10 samma dag hörs också styrelseordföranden ge sin syn på avtalet. I nyheterna på eftermiddagen sändes även en intervju med en före detta ledamot som var med i styrelsen när avtalet slöts på 1990-talet. Samtliga beskriver problematiken med grundavtalet med hänvisning till just miljön och de politiska beslut som fattats mot uranbrytning. Ingen från ägarsidan tycks anse att denna fråga, alltså miljöfrågan, skulle vara kontroversiell i grunden. Tvärtom är samtliga ense.

KOMMENTAR FRÅN ANMÄLARE

SR hänvisar till att det är allmänt känt att kärnkraft är ”smutsigare” än andra kraftslag och att det försvarar formuleringen. Sveriges Kärntekniska Sällskap vill i sammanhanget upplysa om att allt avfall från kärnkraften tas om hand på ett mycket ansvarsfullt och säkert sätt och hålls helt åtskilt från tredje man. Att cementera synen på denna verksamhet som ”smutsig” är mycket olyckligt och SR bidrar till att spä på denna skeva uppfattning om kärnkraft som råder i samhället. Livscykelanalyser visar att kärnkraft tillhör de kraftslag som har bland de lägsta utsläppen av växthusgaser per producerad kWh, till och med lägre än vindkraft och väsentligt lägre än exempelvis solkraft. Att påstå att kärnkraft är smutsigare än andra kraftslag är direkt osakligt och SR:s svar vittnar om en faktaresistens som inte kan sägas uppfylla principerna för public service. SR hade dessutom kunnat välja andra formuleringar såsom ”icke-förnybar”, som dessutom hade passat bättre i sammanhanget.

AKTUELL BESTÄMMELSE

SR ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i ljudradion (14 § sändningstillståndet). Kravet på opartiskhet innebär bland annat att en programledare eller reporter inte får göra värderande uttalanden eller ta ställning i kontroversiella frågor.

Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden konstaterar att inslagen handlade om att ett energibolag handlade med kärnkraftsel trots att ägarna är emot uranbrytning. En person ur energibolagets styrelse medverkade i inslagen och bemötte den kritik som framkom mot bolaget. Nämnden anser inte att vad anmälaren anfört gällande reporterns uttalande om smutsigare kärnkraftsel i det sammanhanget medför att inslagen strider mot kraven på opartiskhet och saklighet.

Detta beslut har fattats av Henrik Jermsten, Jan Holmberg, Clas Barkman, Berivan Yildiz, Staffan Dopping (skiljaktig) och Dag Mattson efter föredragning av Maria Bergerlind Dierauer.

Den skiljaktiga meningen framgår av s. 5.

På granskningsnämndens vägnar

Henrik Jermsten

Maria Bergerlind Dierauer

Originalhandlingen med namnunderskrifter förvaras hos myndigheten.

SKILJAKTIG MENING

Ledamoten Staffan Dopping var skiljaktig. Han ansåg att inslagen borde kritiseras men frias och att nämndens bedömning borde ha följande lydelse.

Granskningsnämnden konstaterar att inslagen handlade om att ett energibolag handlade med kärnkraftsel trots att ägarna är emot uranbrytning. En person ur energibolagets styrelse medverkade i inslagen och bemötte den kritik som framkom mot bolaget. Nämnden anser att reporterns uttalande om smutsigare kärnkraftsel var värderande och innebar en brist i förhållande till kravet på opartiskhet. Mot bakgrund av det sammanhang i vilket uttalandet förekom anser nämnden dock att bristen inte var så allvarlig att den medför att inslagen strider mot kravet på opartiskhet och att uttalandet inte heller medför att inslagen strider mot kravet på saklighet.